

met onze bezuinigingsoverhaastingen nóg meer dan anders, eenvoudig een beetje lachen zouden om een voorstel, dat, laat ons zeggen, de Gereformeerde Kerken eens iemand afzonderden tot het levenswerk van het schrijven alleen maar van zoo'n boek? Hoe kan men in de praktijk komen tot een gezonde, niet vergeestelijkende, aanwijzing van den Christus in bepaalde historische gebeurtenissen van het Oude Testament?

Eén der sprekers bracht, handelende over deze moeilijkheden der praktijk, de vraag als interessant agendapunt naar voren: wat men te denken heeft van deze preekmethode: dat men tusschen bepaalde personen uit de heilige historie, David, Jozef, Gideon, „punten van overeenkomst“ aanwijst, waardoor hij min of meer als „type“ van den Heere Christus gelden kan. Is, zoo werd het vraagpunt geformuleerd, is dat geoorloofd? Is dat één der wegen, die de prediker inslaan kan, om toch zijn preek over een oud-testamentischen tekst te maken tot een Christus-verkundiging?

Vóórdat we verder gaan, mag ik misschien wel weer een illustratie geven van wat het punt in kwestie is. Ik kies weer een voorbeeld uit een niet-gereformeerd blad, ook al weer van de laatste week.¹⁾ Ik kies een niet-gereformeerd orgaan, omdat ik dan niemand kwets; en ik kies een orgaan — ook nu — dat juist de vorige week²⁾ met de post meekwam; want dan kan men zien, dat ik niet over niet-actuele dingen praat. Immers, al kies ik voorbeelden uit niet-gereformeerde organen, ik zou niet graag beweren, dat de artikelen, boven, of hieronder bedoeld, niet zóó maar in gereformeerde bladen konden worden overgenomen, of op een menu van een „interkerkelijk“ meditatie-gevend dagblad konden prijken.

Welnu: één van die zóó maar voor de vuist weg te grijpen voorbeelden van het christologisch-maken eener preek of meditatie langs den weg van het „punten-van-overeenkomst-aanwijzen“ trof ik j.l. Zaterdag³⁾ in een artikel over Genesis 43:9a: „ik zal borg voor hem zijn, van mijne hand zult gij hem eischen“.

Men weet, waar het hier over gaat: spreker is Juda, die tegenover vader Jakob, bang als deze is, om Benjamin mee te geven op de lange reis naar den onderkoning van Egypte, zich (een schrale troost overigens, indien hier troost bedoeld was, wat volstrekt niet het geval is) garant stelt voor zijn jongsten broer, Benjamin.

Hier is nu evenwel voor den schrijver van bedoeld kerkbode-stuk, waarschijnlijk preekinhoud tevens, een welkome gelegenheid om uit te roepen:

¹⁾ Men bedenke, dat de copie van dit artikel verleden week bleef overstaan wegens plaatsgebrek.

²⁾ Zie noot ¹⁾.

³⁾ Zie noot ¹⁾.

POPULAIR-WETEN. SCHAPPELUKE SCHEIJSSEN

Goethe en Darwin.

Het mag bij den eersten oogopslag eenige verwondering wekken, dat in dezen titel naast elkander worden gesteld de namen van twee mannen, die zoo weinig met elkander gemeen schijnen te hebben en op zoo verschillend gebied des levens werkzaam zijn geweest. Op welk terrein kunnen de geniale dichter en de trouwe natuurvorscheker elkander ontmoeten, waar bieden hun geestesproducten punten van aanraking en overeenkomst?

Het is niet de natuuronderzoeker geweest, die zich in stille uren aan poëtische neigingen te buiten ging, maar het was de dichter, die naar den universeelen drang van zijn wezen, zich niet alleen aan poëzie en staatsmanskunst gaf, maar zich ook zoo hartstoehtelijk wierp op bepaalde gebieden van natuurwetenschap, dat hij hierin meer wist te bereiken dan een middelmatig vak-mensch of een begaafd dilettant.

Zijn aandacht schonk hij aan de levende natuur, maar ook aan het doode gesteente, aan ontleedkunde en natuurkunde tegelijk. Met welk een hardnekkigheid heeft hij zijn kleurentheorie tegenover de mannen van het vak verdedigd en volgehouden, hoe trotsch was hij ook in latere jaren nog op de ontegenzeggelijk zeer belangrijke bijdrage, die hij had geleverd voor de vergelijkende ontleedkunde in de vondst van het tusschenkaaksbeen bij den mensch! Goethe's liefde tot de natuur leidde hem tot een zeer intensieve natuurstudie, en het is op het gebied der theoretische natuurbeschouwing, dat zijn ideeën door latere geslachten zoo gaarne vergeleken werden met die van Darwin. Zoo worden Goethe en Darwin hier niet voor het eerst in een natuurphilosophisch verband gebracht, integendeel, het zijn reeds Haeckel en zijn school geweest, die er zich zoo gaarne op beriepen, dat Goethe reeds lang tevoren ideeën had gekoesterd en vermoedens had uitgesproken, die eerst veel later door Darwin in meer wetenschappelijke vorm waren gegoten en opgebouwd tot een goed gefundeerde biologische, natuurphilosophische theorie. Dat Haeckel en de zijnen daartoe kwamen,

„hoevele punten van overeenstemming zijn hier op te merken“, tusschen Juda en „den grooten Borg en Hoogepriester, Jezus Christus“? Het woord „borg“ is natuurlijk dadelijk de brug waarover de gedachten van den voorganger en de volgelingen heengeleid worden, om van den oud-testamentischen oever, waar dan Juda staat, te komen tot de nieuw-testamentische overzijde, waar Jezus Christus zijn historische werk volbracht. Dit eenmaal gegeven zijnde, gaat de schrijver dan verder heel gemakkelijk verder. Heel Jakobs geslacht was in gevaar van omkomen (hoe wel het maar over den éénen jongen liep, zouden wij zoo zeggen, en de „voorziening“ van Juda juist ondersteunde, dat het heele geslacht niet omkomen zou...). Zoo lagen ook alle menschen-kinderen onder het oordeel des doods. Punt één klaar, Juda is nu de type van Christus, Benjamin is type van de uitverkorenen (die dan hier blijkbaar beschermd moet worden tegen Jozef, den nog-niet-onthuiden mede-uitverkorene, thans dus nog als de grijpende satanswolf te zien in deze één-uurs-typiek). Punt twee klaar. Ook het door God uitverkoren geslacht was aan den dood onderworpen, maar door onferming bewogen stelde zich de groote Juda borg voor dat geslacht (genade lijkt hier zoo maar ineens erfgoed, let op dat „geslacht“). Punt drie klaar.

Natuurlijk komen er dan nog verder heel wat uitweidingen over Christus, niet als een tweeden Juda, doch als den „Grooten“ Juda; immers, in dat woord „Groot“ moet men dan opbergen alles wat voorts nog aan bedachtzame hoorders of lezers in den zin mocht vallen, als ze over het verschil tusschen Juda en Christus zoo eens zouden komen te denken. Met dat woord „Groot“ verschant men zich tegen zichzelf, en tegen anderen. Men kan daar naar alle kanten zich „veilig“ mee „stellen“.

Maar zelfs met dat kleine woord „Groot“ voor oogen, blijft de vraag: mag het dien kant uit? Is dat een weg tot christologische prediking?

Onze lezers hebben zoo even al wel gemerkt, dat de redeneering mij niet in alle deelen juist lijkt. We zullen evenwel nog nader dienen te zeggen, waarom, afgedacht van de incidentele interrupties, zulk een werkmethode principiëel veroordeelenswaardig is.

Dit hopen we evenwel te doen in een volgend artikel. Ik geloof, dat de stof van deze artikelen voor het kerkelijk leven rechtstreeksche betekenis heeft, en spreek daarom van deze plaats over dit onderwerp.

K. S.

Adreswijziging.

Mijn adres is, met ingang van 1 November 1933: Vloeddijk 101, Kampen. Liefst alleen strikt noodzakelijke correspondentie gedurende de eerste dagen van November.

K. S.

is niet zoo verwonderlijk, want het is een oude ervaring, dat, wie met koesterende liefde een theorie heeft grootgebracht en ingang heeft doen vinden, zoo gaarne in uitspraken van derden (meest grooten van geest!) een onvermoede bevestiging daarvan zien, en met goedkeurende instemming daartoe strekkende citaten aanbrengen ter geschikter plaatse. Inderdaad is in Goethe's dichterlijk werk meer dan één regel te vinden, en in zijn biologische studiën meer dan één punt aan te wijzen, welke met darwinistische theorieën in overeenstemming schijnt.

Zoo gaat het hier niet over een onverkwikkelijken prioriteitsstrijd aangaande 't „Urheer“ schap der evolutietheorie, maar om het feit, dat Goethe als gezaghebbend genie door het darwinisme als voorlooper is opgeëischt en gehuldigd.

Wie nu den zin van het darwinisme heeft gegrepen en iets van Goethe's natuurgevoel en -beschouwing kent, neemt waarschijnlijk met eenige bevreemding hiervan kennis, en is misschien geneigd tot een nadere beschouwing van de vraag, of dit inderdaad met recht is geschied.

...

Vraagt men zich af, hoe men er toe kwam, Goethe voor het darwinisme te willen inpalmen, dan moet allereerst gelet op den sterken nadruk, die de eenheid der organische natuur en de ondelinge verwantschap der verschillende organismen in Darwins overleggingen kreeg. Deze eenheids-gedachte nu van de natuur vindt men bij Goethe herhaaldelijk terug, ja men kan zeggen, dat zij een zeer essentieel bestanddeel van zijn natuurbeschouwing is. Die eenheids-gedachte was echter bij Goethe niet het resultaat van jarenlange biologische studiën, de vrucht van veel diepzinnig gefilosopheer, maar het was bij hem een intuïtieve, en dus onmiddellijke, min of meer mystieke natuurconceptie. Het schouwende zienssoog van den grooten dichter ontdekte telkens weer opvallende verwantschap tusschen allerlei vormen en organismen, die niet toevallig kon zijn.

Maar ook Goethe was niet de eerste, die achter de innerlijke verwantschap van al die levensvormen een gesloten eenheid vermoedde, die toeliet ze alle met elkaar in verband te brengen, en van elkaar af te leiden. Het was de groote Konigsberger wijsgeer Kant, die het eerst deze mogelijkheid duide-

Dankbetuiging.

Mag ik langs dezen weg zeer hartelijk danken voor de vele bewijzen van vriendschap en meeleven, ontvangen na mijn benoeming tot hoogleeraar in Kampen? Ik wilde eerst afzonderlijk antwoorden, maar móét daar van afzien. Ik vertrouw, dat men ook al blijft persoonlijke beantwoording uit, die trouwens niet veel meer dan een drukwerkje zijn kon, van mij gelooven zal, dat die teekenen van meeleven mij zeer verblijd hebben, vooral omdat daarachter lag de gemeenschap in belijdenis, vaak bij meningsverschil inzake kerkelijke samenleving. Want, ook van Hervormde en Christelijke-Gereformeerde zijde (ook van predikanten uit de Chr. Geref. Kerk) ontving ik gelukwenschen. Ik aanvaard ze als bewijs, dat het pogen tot bespreking van in geding zijnde vraagpunten niet behoeft te verwijderen, doch feitelijk samenbindt.

K. S.



„Gods goochelaartjes“, door Augusta de Wit.

III.

In het vorige artikel werd gehandeld over de twee eerste schetsen uit den bundel, die de grond-idee van het boek doen uitkomen en in zijn wezen en beteekenis doen verstaan. Ze spreken klare taal en getuigen voor ieder, die luisteren wil, van het ideaal, dat de Schrijfster altijd heeft bepleit.

Er is echter ook nog een derde schets in den bundel: de uitvoerigste zelfs en waarin ook het meest in woorden de grondidee staat geformuleerd.

't Is het verhaal van Herman Schepers, den muzikaal zeer begaafden jongen, die van zijn talent al vroeg blijk geeft met zijn compositie van den vlinderdans. Aan zijn opleiding legt zijn oude vader alles ten koste. Maar hij is een zwerversnatuur, die alleen in de vrijheid, bij bloemen en vlinders leven kan. En hij verlaat zijn vader, om als marskramer, zingend en genietend, de Brabantse landouwen door te trekken. Daar vindt hij zijn liederen, daar worden zijn composities tot leven, daar brengt hij het Franciscanische ideaal, dat hem wenkte uit de boeken, in praktijk. De Schrijfster, die hem van vroeger kent, ontmoet hem en spreekt lang met hem. En zoo hoort zij en hooren wij uit den mond van dezen natuurenthousiast bij uitnemendheid de goedheid en den rijkdom van een leven in en uit de natuur aangeprezen. 't Is de Franciscanische idee van liefde en verlooche-ning, die als het geheim wordt verklaard, dat de menschenziel en de natuur verbindt en de Francis-

lijk heeft doorschouwd en ervan gewag maakt in zijn werk, zij het als een louter theoretisch gecon-strueerde mogelijkheid. Het is verrassend en ver-bluffend tegelijk, hoe Kant reeds alle denkbeelden heeft geopperd, die Darwin later in een volledig uitgebouwde theorie heeft verwerkt.

Immers Kant noemt 't prijzenswaardig aan de hand van een vergelijkende ontleedkunde de groote schep-ping der georganiseerde natuur door te nemen, om te zoeken naar het gemeenschappelijk schema, dat, waarlijk niet alleen voor het beenderenstelsel, er aan ten grondslag schijnt te liggen. De bewonde-renswaardige eenvoud van het bestek, waarin door verkorting van dit en verlenging van dat, door ontwikkeling van deze of van gene deelen, een zoo groote menigvuldigheid van species is voortge-bracht, wekt de zwakke hoop, dat hier iets van de werkwijze der natuur zou zijn „af te kijken“. De analogie der vormen, voorzooover deze bij alle verschil toch naar een gemeenschappelijk oerbeeld schijnen geschapen, versterkt het vermoeden eener werkelijke verwantschap, in een trapsgewijze „An-näherung“ der diersoorten tot elkaar, van den mensch tot poliep. Den „archaeoloog der natuur“ staat 't volgens Kant vrij om uit de overgebleven sporen der oudste veranderingen alle vormen te laten ontspringen, en zich in te denken hoe uit minder doelmatige wezens weer andere voort-kwamen, die meer in overeenstemming waren met het milieu waarin, en de biologische verhoudin-gen waaronder ze leefden.

Kant geeft hier dus in principe reeds al de voor-naamste punten van Darwin's veel later opge-stelde theorie aan, zelfs de descentie-gedachte en de ontwikkeling van ondoelmatige naar doel-matiger vormen — echter meer als een mogelijk-heid, welke nader onderzoek niet meer op zijn weg ligt. Hij noemt het zelfs een gewaagd avon-tuur der rede, en zoo duurde het nog lang, eer die archaeoloog der natuur in levenden lijve ver-scheen, het gewaagde avontuur bestond en der verbaasde wereld al deze door Kant genoemde mogelijkheden in theoretisch verband als weten-schappelijke waarheid voorhield.

Waar het echter voor ons thans op aankomt, is, dat Kants logische geest, zonder een zweem van dichterlijke visie, de eenheid van alle organisch leven reeds ziet, en de innerlijke verwantschap der organismen onderkent.

Het is nu deze eenheid in de veelheid, de inner-

caansche t
geluksbron

Niet te c
dit verhaa
als in de
geteekend
daagsche
ook naast
historische
gedachte e
den uiteen
zijn mode
zoozeer he
is en op
andere on
lijken van
tuigende
er wel is
Padrino.
soon, meer
en terwijl
van hun i
lang, spre
de, zeer o
deze schel
veelvuldig
lijke. Ong
beide naa
mool gelee
Maar ze i
vanzelf op

Uit alle
zijn, wat
beteekent
boek, dat
draagt var
hoofdenkl
Godin die
vorm er in
trekken zij
ook hier
den Comp
van de sc
machtsmis
gewezen o
rieële gew
trek die m
kant" vert
studeert; A
Franciscus
van haar
fijne open
schenziel
— Altema
geheel het
werk en
woordiger

lijke verwa
Haeckel in
delijk uitge
winistische
natuurlijk
vers, waar
terlijk doo
spraak hee
wijskracht
dens gewel
van een o
lijk oog wor
heden, die
ring, ontwi
ten alle pl
leiden zijn
deel, en ha
oerphen
phosen a
afgeleid.

Voor des
vloeien al
ware same
zoo iets al
door additi
het eeuwige
door de se
dividueele
phenomeen
stamvorm,
het is veel
den grooten
de gemeen
bij de organ
lijk schijnen
zelfde type
tijd naar
model en
zou kunnen
zijds ook r
mers hij z
zelfs een c
hebben —
gen soms
geweldig v
leerd te he
ziet in de
mineerd pl
verandering
stalten. Hij